TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH: IMKONIYATLAR, INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ISTIQBOLLAR

Muallif: Saida Djumaniyazova Saparbayevna
To‘rtko‘l tuman 3-son texnikum, informatika fani o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim jarayonida sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati, imkoniyatlari va istiqbollari yoritiladi. Sun’iy intellekt vositalarining ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, individual ta’lim yondashuvini shakllantirish hamda pedagoglarning kasbiy faoliyatini takomillashtirishdagi o‘rni ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, sun’iy intellektdan samarali, mas’uliyatli va xavfsiz foydalanish bo‘yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, ta’lim, raqamli texnologiyalar, innovatsiya, axborot texnologiyalari, pedagog, raqamli savodxonlik, interaktiv ta’lim.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida axborot texnologiyalari inson hayotining barcha sohalariga chuqur kirib bormoqda. Ayniqsa, sun’iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi ta’lim tizimida yangi imkoniyatlarni yuzaga chiqarmoqda.

Sun’iy intellekt ma’lumotlarni tahlil qilish, matn yaratish, savollarga javob berish, tasvirlarni qayta ishlash va muammolarga yechim taklif qilish kabi vazifalarni bajarishga yordam beradigan texnologiyalar majmuasidir. ChatGPT, Gemini va Microsoft Copilot kabi vositalar o‘qituvchi hamda o‘quvchilar uchun axborot bilan ishlash, yangi g‘oyalarni shakllantirish va o‘quv materiallarini tayyorlashda qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi.

Biroq sun’iy intellektdan foydalanishning maqsadi inson tafakkurini almashtirish emas, balki ta’lim jarayonini qo‘llab-quvvatlash, bilim olishni qulaylashtirish va pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishdan iborat bo‘lishi lozim.

1. Sun’iy intellektning ta’lim jarayonidagi imkoniyatlari

Sun’iy intellektning muhim afzalliklaridan biri o‘quv materiallarini o‘quvchilarning bilim darajasi va ehtiyojlariga moslashtirish imkoniyatidir. Masalan, o‘quvchi murakkab mavzuni tushunishda qiynalsa, sun’iy intellektdan mavzuni sodda tilda izohlash, qo‘shimcha misollar keltirish yoki bilimni mustahkamlash uchun mashqlar tuzishda foydalanishi mumkin.

Ta’lim jarayonida sun’iy intellekt quyidagi vazifalarda yordam beradi:
• dars ishlanmalari, taqdimotlar va o‘quv materiallari loyihasini tayyorlash;
• test savollari va amaliy topshiriqlar tuzish;
• murakkab tushunchalarni turli misollar orqali tushuntirish;
• o‘quvchilarning mustaqil ta’lim olishini qo‘llab-quvvatlash;
• matn, tasvir va multimedia materiallari bilan ishlash;
• til o‘rganish va yozma nutqni rivojlantirish.

Sun’iy intellekt yaratgan material o‘qituvchi tomonidan tekshirilishi, fan dasturiga moslashtirilishi va o‘quvchilarning yosh xususiyatlari hisobga olingan holda qo‘llanishi zarur.

2. Sun’iy intellekt — zamonaviy pedagogning yordamchisi

Zamonaviy pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki o‘quvchilarni izlanishga, yangilik yaratishga va mustaqil qaror qabul qilishga yo‘naltiruvchi shaxsdir. Sun’iy intellekt o‘qituvchining o‘rnini egallamaydi; u pedagogning kasbiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi vosita bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

O‘qituvchi ushbu texnologiyalar yordamida darsning turli bosqichlari uchun metodik materiallar loyihasini ishlab chiqishi, mavzuga mos amaliy mashg‘ulotlar tashkil etishi va turli darajadagi topshiriqlar tayyorlashi mumkin. Bunda pedagogning tajribasi, metodik qarori va o‘quvchini bilishi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Sun’iy intellektdan oqilona foydalanish o‘qituvchiga takroriy ishlarni tezlashtirish, dars mazmunini boyitish va o‘quvchilar bilan individual ishlashga ko‘proq vaqt ajratish imkonini berishi mumkin.

3. Kasbiy ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish

Kasbiy ta’limda sun’iy intellekt texnologiyalarini qo‘llash nazariy bilimlarni amaliy ko‘nikmalar bilan bog‘lashga yordam beradi. Informatika, kompyuter grafikasi va dizayn yo‘nalishlarida tahsil olayotgan o‘quvchilar undan raqamli tasvirlar va dizayn g‘oyalarini ishlab chiqish, taqdimot hamda multimedia materiallarini tayyorlash, veb-dizayn konsepsiyalarini shakllantirish va dasturlash bo‘yicha mashq qilishda foydalanishlari mumkin.

Shuningdek, o‘quvchilar sun’iy intellekt yordamida kasbiy muammolarni tahlil qilish, kichik loyiha va startap g‘oyalarini ishlab chiqish, o‘z ishlarini taqdim etish ko‘nikmalarini rivojlantirishlari mumkin. Bunday topshiriqlar ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, hamkorlik va muammoni hal qilish kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Kasbiy ta’limda muhim jihat — texnologiyadan foydalanish bilan birga, o‘quvchining amaliy mahorati va mustaqil bajargan ishini baholashdir. Sun’iy intellekt yordamida olingan natija o‘quvchining o‘z bilim va ko‘nikmalarini namoyish etishiga to‘sqinlik qilmasligi kerak.

4. Sun’iy intellektdan foydalanishda mas’uliyat va xavfsizlik

Sun’iy intellekt vositalari taqdim etgan ma’lumotlar har doim ham to‘g‘ri yoki to‘liq bo‘lavermaydi. Shu sababli o‘quvchilar axborotni tekshirish, ishonchli manbalar bilan solishtirish va xulosalarni mustaqil chiqarishni o‘rganishlari lozim.

Bundan tashqari, ta’lim jarayonida shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, mualliflik huquqiga rioya etish, foydalanilgan manbalarni ko‘rsatish va sun’iy intellektdan foydalanilgan holatlarni zarur bo‘lganda ochiq bildirish muhimdir.

O‘quvchilarga tayyor javobni ko‘chirib olish emas, balki sun’iy intellekt takliflarini tahlil qilish, xatolarini aniqlash, dalillar bilan tekshirish va o‘z fikrini shakllantirish topshirilishi kerak. Shunday yondashuv texnologiyaga haddan tashqari qaramlikning oldini olishga yordam beradi.

5. Ta’limning kelajagi: inson va texnologiya hamkorligi

Kelajak ta’limi raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt va inson ijodkorligining uyg‘unligiga asoslanadi. Pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, ta’lim

muassasalarida texnologiyalardan foydalanish bo‘yicha aniq qoidalarni belgilash va o‘quvchilarda axborot madaniyatini shakllantirish dolzarb vazifalardir.

Sun’iy intellektdan samarali foydalanish uchun ta’lim muassasalarida o‘qituvchilar malakasini oshirish, amaliy mashg‘ulotlar tashkil etish, internet va texnik infratuzilmadan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash zarur. Har bir texnologik yechim ta’lim maqsadiga, o‘quvchilarning ehtiyojlariga va xavfsizlik talablariga mos bo‘lishi kerak.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellekt zamonaviy ta’limni rivojlantirishda muhim yordamchi vosita bo‘la oladi. Undan oqilona foydalanish o‘quv materiallarini tayyorlash, individual ta’limni qo‘llab-quvvatlash, pedagoglarning ish jarayonini takomillashtirish va o‘quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, sun’iy intellekt inson tafakkuri, pedagogik tajriba va ustoz-shogird munosabatlarining o‘rnini bosa olmaydi. Eng maqbul yondashuv — texnologiya imkoniyatlarini pedagogning kasbiy mahorati, tanqidiy fikrlash va insoniy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirishdir.

Kelajak ta’limi bilimli pedagog, izlanuvchan yoshlar va mas’uliyat bilan qo‘llanadigan zamonaviy texnologiyalar hamkorligida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris, 2023.

2. UNESCO. AI Competency Framework for Teachers. Paris, 2024.

3. UNESCO. AI Competency Framework for Students. Paris, 2024.

4. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.

5. O‘zbekiston Respublikasida sun’iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlar.